

Szept.19. Egyházközösségünk leggyászosabb napja. A légiriadók mindig elkerülték Fehérvárt, de ezúttal nem. A rádió bement, hogy ellenséges bombázók gyülekeznek a Balaton felett Székesfehérvár irányába. A célpont a vasútállomás volt. Mindenkit, a beteg Horváth Kálmán káplánt, a szomszédos VOKE székház lakóit, *Major György* családját a plébánia óvóhelyére irányította a plébános. Kéri Nándor a plébánia vasút felőli ajtajánál állt. Este fél kilenckor a vasútállomástól kissé északra, a búrtelep felett kigyulladtak az úgynevezett „Sztálin gyertyák”, nappali fényt árasztva. Rohantak le az óvóhelyre és pillanatok alatt megkezdődött a vasút környékének szőnyegbombázása, gyújtó hasábokkal való elárasztása. Kb. 40 szovjet bombázó gép borzasztó nagy romboló munkát végzett.

„Amint kijöttünk az óvóhelyről, mint a temető halottak napján, úgy égtek a gyújtó hasábok mindenütt. Hová menjünk? A haldoklók felkeresésére? A pusztító tűz megfékezésére? A sebesültek segítségére?” (Kéri N.) Kereszték a sekrestyést, aki megsebesült, kórházba vitték, nagylánya és *Bogár Mihály* bácsi már halottak voltak. Égett már a templom teteje, a kultúrház (Glória mozi). Az első halott *Vidány István* tisztviselő, a Kümmel kert sarkán, akinek a plébános feladta az utolsó kenet szentségét. A háromszögű templom minden sarkára esett egy-egy 250 kg-os bomba, amelyek az épületet nem érintették és nem tettek benne kárt, nem robbantak fel. A szomszédos VOKE udvarára egy 18 mázsás légakna esett, amely szintén nem robbant fel, mert a lapjára esett. Felrobbanása esetén 500 m körzetben minden elpusztult volna.

Tehetetlenül kellett nézni a templom kupolájának és a kultúrháznak égését. Jöttek a paptestvérek a városból és járták az egyházközség utcáit, hogy lelki-testi segítséget nyújtsanak. A templom kupolájának faszerkezet 1 napig égett, bár másnap a katonaság próbálkozott az oltással, Az Alsóvárosi vízművet is lebombázták, várárokból próbálták a vizet felnyomatni, de egyébként sem fértek a tűzhöz, mert a rézlemezek alatt égett a faszerkezet. A tűz addig tartott, amíg a belső faszerkezet teljesen kiégett. Hasonlóan a kultúrház fa részei is kiégték, csak az üszkös falak maradtak meg. A bombázás nagy károkat okozott a Búrtelep-vasútállomás és az Abai u, Széchenyi u vége - Alsóváros között (amit szinte a földel tettek egyenlővé). Az egyházközség területének felét lebombázták. A templomsáv volt, amire kevesebb bomba hullott és így megmaradt részben templomunk. . A Jóistennél volt két protektorunk, akik ebben besegítettek (Prohászka O. Kaszap I.)

A kormos piszkos lecsorgó víz,(kívül - belül) tönkretette a templombelső. A plébánosok sorra járták az utcákat, szomorú gyászoló emberek mindenütt. Pusztulás, romok, üszkös romba dőlt házak, ínség, fájdalom.

A plébános a következő felhívással – levéllel - fordul a hívekhez: *„A keddi borzalmak éjszakája a mi egyházközségünket sújtotta egész területében. Igen sok testvérünk vesztette életét, még többen hajlék, otthon nélkül maradtak. Sokan koldusbotra jutottak. A pusztaság életükön kívül csak a rajtuk lévő ruha maradt. Szeretettel kérem azokat a híveket, akit a Jóisten irgalma minden bajtól megmentett, segítsenek főként ruhanevelő nélkülöző testvéreinknek. Mindenfajta férfi és női, alsó és felsőruhára, harisnyára, zsebkendőre, ágyneműre, cipőre volna szükség. Mindennemű adományokat kérem az egyházközség óvodájába (Lövölde 41.) szíveskedjenek beadni. Kétszer ad, ki gyorsan ad.*

Bizalomteljes szeretettel:

Kéri Nándor vasútvidéki plébános”

A vasútvidéki derék hívek megtettek mindent, ami tőlük telt, de a város polgárai is ugyan így.

Szept.30. Az egyházközségi tanács foglalkozik az okt.15 -re kitűzött képviselő választás előkészítésével, ahol 20 rendes és 7 póttagot kell választani.

Okt. 13. Újabb szőnyegbombázás ezúttal az amerikaiak, délelőtt 9 óra után. Ezen a napon háromszor bombáznak (állítólag Fehérvár légvédelmi ágyúi nem működtek) A pusztítás nagyrészt, megint csak a vasút környékét érte. A legtöbb halott a vasútállomással szembeni árokban volt, ahova az utazásra váró közönség futott, mert az óvóhelyekre már nem fértek be. Kéri Nándor: *„Horváth Kálmán káplán úrral elindultunk, hogy segítsünk, ahol tudunk.”* A bombázás kezdetén gyújtóbombát kapott a templom sekrestyéje, így annak berendezése elégett. A sekrestye mellett lévő raktár teteje is kiégett. A rettenetes hőség miatt alig lehetett a közelébe kerülni.

Szomorú látvány volt, amikor egy édesanya csecsemőjével feküdt halva. A Fűtőház utcából egy nagymama lehívta Bp.-ről menyét és unokáját Fehérvárra, hogy biztonságos helyen legyenek, együtt feküdtek halva. Az Erzsébet u. elején egy ház égett ahol 3 nyugdíjas tanítónő lakott (köztük Vilinek G. aki a Szt. Erzsébet zászlót adományozta) a bútorait kimentették a plébánosok. Hasonló eset volt a Zrínyi utcában is.

Még égtek a házak, amikor este újabb légiriadó volt. Most már a plébániától és a vasúttól messzebb óvóhelyre a Convictus (Széchenyi u.) óvóhelyére mentek a plébániáról. Nemsokára megkezdődött a harmadik bombatámadás újra a vasút és környéke ellen. A plébános a bombázás befejezése után Horváth káplán úrral elindultak a templomba, hogy megnézzék mi kár keletkezett, majd a plébániára mentek, ahol nem találtak újabb kárt. Majd elindultak a Lövölde, Erzsébet és Zrínyi utcán. Ez utóbbiban találtak össze dr. *Bejey Gyula* és dr. *Németh László* püspökségi paptestvérekkel, akik szintén részt vettek a mentési műveletekben. Tőlük tudták meg, hogy amikor a városból kijöttek és benéztek a templomba és a plébániánkra, ahol az emelet egyik szobájában két gyújtóhasábot találtak a füstölgő szőnyegen. Eloltották a tüzet és a hasábot kidobták az ablakon. Rossz rá gondolni, hogy mi történhetett volna. Esetleg a kultúrház sorsára jut.

A templom a bombatámadás miatt használhatatlanná vált, így a plébánia nagy tanácstermét alakították át kápolnává és a szentmiséket ott tartják

Okt. 15. A képviselő testületi választásra ellen listát nem adtak be. A világi elnök *Czuczor Ernő* állomásfőnök. A menekülteknek is gyűjtenek ruhaféléket az egyházközségbe. Halottak napján a Sóstói temető kápolnában is volt szentmise.

A kupola megmaradt vörösréz lemezeit leszedik és elfalazzák az orgona mögé, rekvirálás veszélye miatt mielőtt a front megérkezne.

December 8-án megkezdődik Fehérvár ostroma. Délről az orosz seregek támadtak. Háromheti támadás után dec.23-án reggel vonultak be a városba. A német - magyar csapatok északra megállították a frontot, most egy hónapig onnan próbálták visszafoglalni a várost. A plébánián az emeleti háló, a fürdőszoba valamint a kápolnává alakított tanácstermen kívül az orosz katonaság beszállásolta magát. Az irodában lakott a századparancsnok, a többi helyiségben volt úgy, hogy 150 katona zsúfolódott össze. Volt rá eset, hogy kétféle katonaság is lakott itt, két külön őrt állítottak a plébánia bejáratához. Közben a plébánia földszintjét is aknátalát érte és a konyha ablak begyulladt.

Az orosz ágyúkat a templommal szemben az erdőbirtokosok telkén állították fel. Majd a következő év elején a város visszafoglalása után a németek is ugyan oda. Így a templom nem csoda, hogy 40 ágyúbelövést kapott.

Szentmisék vásár- és ünnepnapokon: $\frac{1}{2}$ 7, $\frac{1}{2}$ 8 és este $\frac{1}{2}$ 7-kor voltak. A Szent József oltár három szobrát templomba betört bandák fegyverlövéllel lefejezték (fénykép). A rejtékhelyről a szőnyeget, oltárterítőket elvitték. A Tabernákulumot feltörték, a Kis Kápolnába őrzött patikulát elvitték. A villanykarokat a falból kiépték. Az orgona súlyosan megsérült. A főoltár szőnyegét elvitték, hasonlóképpen a többi szőnyeget és oltárterítőket.

1944 adatai: keresztelés 98, temetés 78, esketés 56, csengőpersely bevétel 7.927 pengő.

1945

Újév reggelén a plébániát megtöltő orosz katonaság parancsnoka a papságnak tisztelettel boldog új évet kívánt, amit udvariasan viszonznak.

Jan.22. Frontváltás. Az orosz csapatok a várost észak fele elhagyják. A front megállt, s most a város észak felől kapja a támadást két teljes hónapig keresztül. A lakosság menekülése megkezdődik nyugat felé. A hideg és a hó dacára borzalmas méreteket öltött, az emberek kb. háromnegyede elhagyja otthonát.

Febr.6. Nagy esemény volt a városban, egy vagon kőso érkezett, melynek elosztását a papságra bízta a hatóság. A barátok épületének folyosóján osztják ki az itt marad lakosságnak. Kóbor katonák az orgonánkat és a villanyvilágítást megrongálják.

Febr.8. A magyar hatóságok Shvoy Lajos megyéspüspököt, Shvoy Kálmánt a püspök úr testvérét és dr. Büttner Ferenc apát - kanonokot (alapító lelkészünket), Fülöp Ferenc amerikai származású magyar kispapot Pétre internálták a csendőrsre, egy hétre rá Veszprémbe szállítják és onnan Sopronkőhidára, ahonnan majd Horváth Kálmán káplánunk hozza vissza Fehérvárra április 20-án. *Neményi Lajos* szerkesztő-újságíró lelkész is keresik, nem találják, de őrá már nemcsak internálás várna, az élete forog veszélyben. Már korábban is letartóztatták, akkor a hercegprímás közbenjárására engedik szabadon. A püspöki palota kéményében felmászva rejtőzik egy napot, éjszaka Horváth Kálmán hozza el plébániánkra.

A plébános az Egy. Hat. tudtával és beleegyezésével a ferencesek zárdájában élt, és csak időnként járt le a plébániára, amelynek minden ügyét Horváth Kálmán intézte. *Neményi Lajos* szerkesztő-lelképásztort a nyilasok elől a plébánia padlásán bújtatta két hónapig úgy, hogy a plébániával majdnem szemben levő Gazd. Iskolában (ma Vasvári P. Gim.) a német katonai csendőrség székelt.

Március 21-én éjjel visszajön az orosz hadsereg, másnap reggel 22-én a püspöki irodán fosztogató szovjet katonák ***Bergendy János irodaigazgatót a helyszínen agyonlövik.*** Március 29-én *Serédy Jusztján* hercegprímás hirtelen meghal. Másnap meglövik br. Apor Vilmos püspököt Győrbe a szovjetek és ápr.2-án meghal. A Pápai nuncius visszautazik Rómába március végén, nem értesül a főpapok haláláról a front miatt (telefonvonalak elvágva stb.). Dr. Shvoy Lajos fehérvári megyés püspök és dr. *Pehm József* veszprémi megyés püspök Sopronkőhidán vannak börtönbe. A dunántúli Katolikus Egyház nehéz helyzetbe került főpapjai nélkül ebben a kritikus időszakban.

A nagyhéten Horváth Kálmán káplán vezetésével a hívekkel a templomot a benne felhalmozott romoktól megtisztították, kitakarították. Amennyire lehetett rendbe hozták a szent sírt. A feltámadási körmenet márc. 31-én délután már megtartható volt.

A hitélet az egész ostrom ideje alatt a plébánián a kápolnává alakított tanácsteremben volt. Ez idő alatt majdnem kizárólag Horváth Kálmán káplán úr végezte a lelképásztori kötelezettségeket, sőt az utolsó két hónapban különösen kényes és veszélyes felelősségterhes munkát vállalt, - amit az előzőekben említve volt - kérésére egyedül vállalt felelősséget.

Az ostrom alatt a lakosságból kb. 1200 ember halt meg legnagyobb részt a szabad ég alatt. A város lakosságának, hogy milyen sorsa volt, főképpen a vasútvidéki híveknek, abból is megérthető, hogy az úgynevezett búrtelepi részben a harcok befejezése után a kb. 1500 állandó lakosból csak 300-t talált otthonában a plébános, aki minden személyt felkeresett. Egyetlen ház sem volt, ami épségben megmaradt volna a Búrtelepen.

A Prohászka ünnepet nem lehetett megtartani ápr.2 -án halála évfordulóján. Délután az Urak kongregációjának tagjai *Major István* leánygimnáziumi igazgató prefektus vezetésével megjelentek az emléknapon sírjánál, ahol a plébános Kéri Nándor (épp ott tartózkodott) és kegyes szavakkal emlékezett meg a nagy halotról.

Április 8-tól vasárnap délutánonként szentségimádási órát tartottak hazánk sorsának jobbra fordulásaért.

Templomunk búcsúján egész napos szentségimádás volt reggel 7-től este 6-ig.

Az ünnepek után Horváth Kálmán elment megkeresni a még letartóztatásban levő fehérvári püspököt,- helyismerettel rendelkezett - Sopronkőhidára és haza hozta. Velük jött Dr. Pehm József veszprémi püspök is.

A városban egyetlen Úrnap körmenet volt a Bazilikában, melyen testületileg részt vettek. Az ünnep bensőséges volt, melynek a fényét növelte a katonai disz szakasz és zenekar.

Június 1-2-3. a megyéspüspök három napos családfelajánlást, ájtatosságot tartott az egész város hívei számára a szétszakadt magyar családokért.

A vallás és közoktatási minisztérium a roppant nagy anyagi károkat szenvedett egyházközségnek állami segítséget adott. A kultuszminisztérium 1 millió pengővel az újjáépítési minisztérium 693 ezer pengővel, s külön az óvoda nevére 250 ezer pengővel járultak hozzá. De a rohamosan romló pénzzel nem sokat tudott az egyházközség vezetése elérni, csak annyit, hogy a templom a belövéseitől és ablakok rendbe hozásával a templomot zárt egységbe tudta hozni.

Az egyházközség felirattal fordult a vasútvidéki hívekhez: *„Dicsértessék a Jézus Krisztus! Kedves Testvérek! A Vasútvidéki Egyházközség nevében kérő szívvel fordulunk hozzátok. Segítsetek a harcok pusztításai által tönkretett intézményeinket megmenteni és újjáépíteni. Elsősorban templomunkat, melynek építését az egész ország társadalma tette lehetővé, a nemzet nagy szociális apostolának, Prohászka Ottokárnak emlékére. A mai körülmények között nem áll módunkban az ország katolikus híveihez fordulni támogatásért, ezért most csak a templom megmentését szorgalmazzuk, s szeretnénk tavaszra használatba venni, hogy a híveket szolgálhassa.*

Elpusztult óvodánk és napközi otthonunk, tönkrement kultúrházunk. Tudjuk, hogy 5000 vasútvidéki katolikus hívő közül több, mint fele nem lakik közöttünk, mert elpártolt otthonról éppen ezért nem is terhelünk meg benneteket egyházközségi adóval. Az a kérésünk, hogy híveink segítsenek bennünket, hogy gondjainkban és felelősségünkben s önként adományaikkal támogassanak bennünket elsősorban templomunk megmentésébe és egyházközségi kötelezettségeink végrehajtásában. Kb. 5-6 millió pengő kell ahhoz, hogy a templom megmenthető legyen. Az újjáépítési minisztérium jelentős támogatása mellett szükségünk van a ti nagylelkű adományaitokra. Mindenki adjon annyit, amennyit jó szívvel adhat. A közeli napokban megbízottunk felkeresi híveinket, s szíveskedjetek nyugta ellenében átadni szíves adományaitokat. Bízva híveink megértő támogatásában, egyházközségünk minden egyes családját és hívét szeretettel köszönt a képviselőtestület nevében

dr. Gorchi Péter

Kéri Nándor

világi elnök

vasútvidéki plébános, egyházi elnök

Szept. Három napos ájtatosság a Bazilikában a hadifogságban levő hívekért.

Októberben az elmaradt országos katolikus nagygyűlések helyett városunkban három napos ájtatosság van, amit a püspök atya tart. A Prohászka templomban a város ifjúságának nagygyűlése és hódolat Krisztus Király előtt.

Özv. *Majjerhoffer Ferencné* meghal Sárbogárd községben, aki 20 kh. birtokát a templomra hagyta. Kiadnak árendába, majd később eladásra kerül.

Dec.24. Nem lesz vigília böjt. Az éjféλι szentmise a rendkívüli viszonyok miatt a vigília napján du. 4 órakor lesz. A szentségi böjt déli 12 órától kötelező az áldozók részére.

1946

A Rózsafüzér társulat újra szervezése szükségessé vlik. A város fogadalmi ünnepén a felsővárosi templom romos állapota miatt a körmenet most megfordul, a Szent Sebestyén templomtól a bazilikába vonult, ahol ünnepélyes püspöki szentmise volt.

Az egyházközségi Lövölde u. óvoda épületének romos állapota miatt a Deák Ferenc és a Horvát István utcák sarkán lévő Farkas-féle vendéglőben kezdte meg működését.

A férfiak részére a Ciszter gimn. dísztermében katolikus világnézeti szabadegyetemi előadások vannak.

Prohászka emlékünnepe a templomba lett megtartva.

A húsvéti lelkigyakorlat a plébánián, Jeremiás siralmi és szent beszédek. A húsvéti 3 szent nap a templomban van – romos állapota dacára- a körmenet is a templomból indult.

Templombúcsú napján reggel 7-től este 7-ig Szentségimádás van. Gyűjtés indul a Prohászka templom újjáépítésére.